

A-002780/17-77

V Praze dne 15. června 1977

ODBOR 17

~~Přísně tajné~~

Výtisk č. 44

SOUHRNNÁ INFORMACE ROZVĚDKY

Současná politika Spojených států k evropským socialistickým zemím

GREGOR

Za správnost:
pplk. J. ZAJÍC, v. r.

Počet listů: 16

Stupeň utajení ZRUŠEN dle § 22, odst. 4, zák. č. 412/2005 Sb., dne 12.5.2006

Současná politika Spojených států k evropským socialistickým zemím

Zpráva se zabývá politikou USA v období od březnové cesty státního sekretáře USA C. VANCEho do Moskvy a vývojem americké politiky a taktiky vůči ZSS. Podává rovněž přehled o postojích Spojených států k problematice SALT II. a diferencované americké politiky k jednotlivým socialistickým zemím.

Názory CARTERovy administrativy na politiku USA k socialistickým zemím

Průběh jednání C. VANCEho v Moskvě a zásadní postoj SSSR k demagogickým a nátlakovým požadavkům Spojených států na obsah a cíle jednání SALT II. a na další vývoj zmírňování mezinárodního napětí se stal předmětem rozsáhlých diskusí a hodnocení v samotné americké vládě. Výsledkem těchto konzultací však bylo jen taktické rozhodnutí postupovat při dalších jednáních se Sovětským svazem a dalšími socialistickými zeměmi "pružnějším způsobem", ale s tím, že se podstata a smysl amerických přístupů a plány na získání politických a strategických vojenských výhod nad socialistickým táborem vlastně měnit nebudou.

Pozadí současné americké politiky nastínil J. CARTER na květnovém zasedání Rady NATO v Londýně, kde potvrdil, že USA

a NATO ve vztahu ke státům VS musí nadále pokračovat v politice vyznačující se kombinovaným používáním faktoru síly, nátlaku, politického vydírání spojených s určitou formou uvolnění a spolupráce motivovaných diverzními záměry a cíli.

J. CARTER v Londýně se navíc v intencích globální strategie USA vyslovil pro neustálé posilování "obranyschopnosti" a odstraňující síly Západu jako hlavního předpokladu provádění aktivní zahraniční politiky vůči ZSSR. Lze důvodně předpokládat, že tato "ideová stanoviska" CARTERA budou přímo zpracována do studie o trendech vývoje v SSSR, východní Evropy a jejich dopadu na vztahy Východ - Západ a politiku NATO, kterou aparát Rady NATO má z americké iniciativy zpracovat pro jednání příštího summitu NATO, který se bude konat v květnu 1978 ve Washingtonu.

Uvedená americká stanoviska byla potvrzena i řadou veřejných vystoupení a prohlášení hlavních představitelů CARTERovy administrativy v květnu a červnu t.r. s hlavní pozorností opětně k tzv. problematice obrany lidských práv ve světě. Sám J. CARTER, Zb. BRZEZINSKI, C. VANCE znovu potvrdili, že se jedná o ústřední část americké politiky, která má dlouhodobý charakter. Americký přístup v této otázce speciálně vysvětlil C. VANCE v projevu na Georgijské univerzitě ve státě Georgia, kde přímo podtrhl, že úkolem USA je neustále "podporovat zvýšené dodržování" lidských práv všemi zeměmi. Tzv. právo Spojených států vměšovat se přímo do vnitřních záležitostí jiných států zdůvodňoval "morálními hodnotami, duchem, posláním a tradicemi USA". Navíc argumentoval, že tato "povinnost" vyplývá také z amerického podpisu základních dokumentů OSN a z členství v této organizace. Upozornil na to, že závazek intervenovat ve prospěch lidských práv poskytuje všem zemím i ZA KBSE.

Stanovisko C. VANCEho navíc rozšiřuje Zb. BRZEZINSKI, který tvrdí, že k porušování lidských práv dochází zejména v tzv. auto-

ritativních státech, do kterých vedle diktátorských režimů zahrnuje i socialistické státy. Protože podle americké interpretace v socialistických zemích existuje "široká fronta nespokojenců" se socialistickým zřízením, včetně disidentů, představují socialistické státy faktor vnitřní nestability a potenciální bázi pro vznik krizových situací a eventuální mezinárodní střety. Proto "boj USA za lidská práva v ZSS není tedy vměšováním do vnitřních záležitostí těchto zemí, ale vlastním bojem za mír a mezinárodní bezpečnost". Navíc je v této souvislosti americkými vládními představiteli zdůrazňováno, že všechny státy podepsáním Charty OSN o lidských právech se vlastně v této otázce vzdaly dobrovolně části své suverenity, a proto úsilí ostatních států o zajištění a dodržování lidských práv neznamena porušování principu svrchovanosti. Uměle zdůrazňovanou aktuálností tzv. boje za lidská práva v ZSS američtí činitelé navíc akcentují také tézí, že tento boj vlastně daleko překračuje rámec ZA KBSE a vyžaduje si proto nové formy uplatňování.

Otázku dodržování lidských práv vznesl J. CARTER rovněž jako jednu z prioritních na zasedání Rady NATO v Londýně. Opřel se zde o názory Zb. BRZEZINSKÉHO, který tvrdí, že koordinace amerických přístupů se západní Evropou a Japonskem je jedinečně schopna "efektivně klást odpor tlaku komunismu a přejít k ofenzivní politice".

Tato tzv. široká fronta má napomáhat k získání větší svobody pro vyjadřování názorů a projevování různých typů nepřátelských sil v jednotlivých ZSS s tím, že perspektivním cílem takového kampaní je dosáhnout rozšíření, aktivizace "opozičního hnutí", včetně jeho legalizace, což má postupně vést k vytvoření pluralitního systému v ZSS.

Podle hodnocení Bílého domu "rozšíření rozsahu akcí politické propagandy proti ZSS v souvislosti s porušováním lidských práv v socialistických zemích nepovede k dlouhodobému zabrzdění rozvoje vzájemných vztahů, a to proto, že socialistické země usilují o zvýšení dovozu západní technologie a o zmenšení výdajů na zbrojení". Proto dle amerických činitelů "ofenzíva Západu v prvních etapách vyvolá negativní reakci, zejména ze strany SSSR, NDR, ČSSR a jakousi malou studenou válkou. Pak však podle kalkulací USA, převáží zájem SSSR na uzavření SALT II. na podzim roku 1977".

V ucelené formě koncipoval poslední stanoviska Spojených států v oblasti lidských práv Zb. BRZEZINSKI v interview pro americký časopis U. S. News and World Report z konce května t.r. BRZEZINSKI zde vyjádřil nespokojenost s tím, že americký tisk v posledních dvou měsících "oslabil pozornost" v této problematice a tak mylně vyvolával dojem, že vláda Spojených států zde ustupuje. Uvedl, že postoj USA se nezmění, hlavně pokud jde o SSSR, a že Sovětský svaz musí se Spojenými státy "buď spolupracovat, nebo bude riskovat, že se dostane do historického nesouladu s velkými problémy naší doby".

Toto stanovisko se přímo ihned promítlo do konkrétních akcí americké vlády. Spojené státy např. prostřednictvím tiskového mluvčího Bílého domu dne 2. 6. 77 prohlásily, že "otázka sovětských disidentů bude předložena na bělehradské konferenci". Navíc CARTERova administrativa a Kongres dávají vědomě najevo, že další rozvoj politických a hospodářských relací se ZSS bude zásadně podmiňovat přístupem socialistických zemí k dodržování lidských práv. Zvolený trend se dále odrazil v jednání Komise Kongresu pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, která znovu proklamovala potřebu zvýrazňovat americkou politiku v problematice lidských práv a aplikovat ofenzívnější postup Spojených států při jednáních v Bělehradu.

Postup komise přímo schválil J. CARTER dne 7. 6. 1977 formou půlroční zprávy o amerických názorech a postupech při plnění ZA KBSE, kterou tomuto orgánu zaslal. Hlavní náplní materiálu je obviňování socialistických zemí, hlavně SSSR, z údajného neplnění zásad lidských práv. Většina "argumentů" byla převzata z propagandistického arzenálu západního a emigrantského tisku. Opětně vyzdvihl "právo a povinnost" USA vměšovat se do vnitřních záležitostí socialistických zemí a přímo dodával, že Sovětský svaz se "snaží zlehčovat ustanovení ZA KBSE o lidských právech zdůrazňováním pouze otázky bezpečnosti a spolupráce v Evropě".

S oficiálními prohlášeními a dalšími uvedenými postoji hlavních představitelů americké vlády v tzv. problematice lidských práv málo korespondují výroky pracovníků a mluvčích Stádu při jednáních s diplomaty ze ZSS, kteří tvrdí, že USA pokud jde o Bělehrad nebudou mít zájem o přímou a ostrou konfrontaci se ZSS, a že proto lze spíše očekávat pružnou politiku v tom smyslu, že Spojené státy počítají s novými návrhy pro všechny tři koše a že o všech otázkách se bude diskutovat rozumě a konstruktivně". V podstatě však zřejmě jde o plánovaný zastírací manévr, který má zamlžovat vlastní americkou taktiku a ztížit přípravu a postup ostatních delegací v Bělehradě.

Pokud jde o politiku Spojených států v oblasti zmírňování mezinárodního napětí J. CARTER nadále vychází přednostně z tézí BRZEZINSKÉHO a tzv. trilaterální komise, že americká politika musí vyvěrat z dostatečné ozbrojené síly založené na ekonomickém bohatství USA a užší spolupráci USA, západní Evropy a Japonska. Současné vedení USA kalkuluje s tím, že se mu podaří překonat ekonomickou a společenskou krizi v USA, obnovit jednotu myšlení převážné části americké veřejnosti ve prospěch globálních cílů imperialismu (a to vhodně vedenou propagandou zejména argumentem o tzv. lidských právech), že je již překonán negativní

vnitropolitický i zahraničněpolitický dopad vietnamské agrese, skandálu Watergate a CIA, že po skončení války USA v Indočíně mají USA k dispozici prostředky, které pro tuto válku vynakládaly a v neposlední míře, že ekonomická situace v ZSS bude procházet obtížnou fází, že na základě všech těchto faktorů je možno prosadit změny v obsahu a zaměření détente a nastolit takový vývoj, který povede ke změně mezinárodního poměru sil ve prospěch Západu, zejména pak USA.

J. CARTER a Zb. BRZEZINSKI souhlasně charakterizují détente jako proces, který ve světovém měřítku má vést formou přizpůsobování a na základě širší mezinárodní spolupráce k nastolení takových vztahů, které politice zmírňování napětí umožní, aby byla zásadně "reciproční" a stále více všeobsažnější. Potřeba širší mezinárodní spolupráce je zdůvodňována též, že současný vývoj ve světě spěje k posílení autonomie, autority a vlivu široké škály jednotlivých států, což má znesnadňovat řešení hlavních světových a důležitých regionálních otázek. Myšlenka o vytvoření širšího systému mezinárodní spolupráce však v podstatě představuje pokus omezit vliv a politiku socialistického tábora a formou bloků v nové podobě zabezpečit rozhodující postavení Spojených států, které by do značné míry bylo založeno na dohodě a užší spolupráci mezi západními mocnostmi. Jako druhořadí partnerů mají být do tohoto systému zařazeny "nové vlivné země Latinské Ameriky, Afriky a Asie". Recipročnost v tomto případě se týká ústupků požadovaných od ZSS a je Zb. BRZEZINSKI definována jako princip, který vymezuje, že "žádná strana si nesmí dovolit hlásat revoluční zásady, nebo jisté nevyhnutelné historické zákony, které jí dávají právo posuzovat společenský řád jiných společností a nebo přímo navádět k revolučnímu násilí, a současně považovat za vměšování skutečnost, když druhá strana vyhláší své vlastní přesvědčení a základní principy".

Globálnost či všeobecnost charakterizuje americká vláda názorem o naprosté vzájemné svázanosti a podmíněnosti všech

problémů ve všech oblastech světa s tím, že jakákoliv konfrontace musí nutně negativně ovlivnit všeobecný vývoj relací a tím také uvolnění jako takové. Pro demonstraci americká administrativa uvádí případ Angoly a postup socialistických zemí a tvrdí, že jde o jasné porušení reciprocit, které se nezbytně musí odrazit v amerických postojích při jednáních se ZSS a to dokonce i v otázkách, v nichž již dochází k rozvoji vzájemné spolupráce.

Současná koncepce détente CARTERovy administrativy zahrnuje v sobě projekt na dosažení určité spolupráce se socialistickými zeměmi v různých oblastech a problémech, ale vždy s tím, že bude nakonec výhodná pro USA. Zb. BRZEZINSKI přímo mluví o tom, že vhodný rámec spolupráce má zabránit "agresi". Integrální součástí détente má být rovněž soupeření, kde "tlak, tvrdost a ofenzivnost Spojených států se budou zesilovat podle jednání SSSR a jeho ústupnosti či neústupnosti v hlavních otázkách mezinárodního dění". Do amerických plánů zapadá i tendence pokusit se zavléci ZSS do řešení takových problémů, jako např. dialog Sever - Jih, v nichž imperialistické státy stojí před značnými problémy, což by mělo vést ke ztrátě prestiže a pozic socialistického tábora.

Celkově pak americká administrativa počítá s tím, že socialistické země nebudou mít dostatek sil a prostředků pro čelení globální, ofenzivní a všezahrnující politice USA a Západu a budou proto nuceny v zájmu alespoň částečného řešení některých, pro ně důležitých otázek, ustoupit v dalších otázkách a tak se postupně dostávat v širší míře do stále více defenzivnějších postojů.

Politika Spojených států k jednotlivým socialistickým zemím

V oblasti koncepcce politiky USA k evropským socialistickým státům v současné době nedochází ke změnám v americké taktice diferencovaného přístupu a pokusů destabilizace situace v ZSS. Avšak budou upřesňovány na základě nových speciálních studií, které odpovědné americké orgány nyní připravují.

USA při stanovování dalších přístupů a při realizaci diferencované politiky, která se již konkrétně v akcích vůči ZSS projevuje, vycházejí z téze, že americká globální politika se stane ve všech oblastech různorodější, což v rámci "konceptů na vyváženou spolupráci a soupeření povede k závažným změnám ve vlivu Spojených států, zejména pokud jde o oblast ZSS". Hlavní představitelé CARTEROvy administrativy nehovoří otevřeně o tom, že plánem USA je odtrhnout socialistické země od SSSR a desintegrovat socialistický tábor, ale pouze oficiálně podtrhují, že musí podporovat celkový trend, který nezbytně směřuje k prosazování individuálního a autonomního vývoje jednotlivých socialistických zemí a k omezení vlivu SSSR. Jde však o kamufláž, která má zastřít podstatu, cíle a metody nepřátelské a ideodiverzní činnosti Spojených států.

Základním principem americké obchodní a ekonomické politiky k ZSS, zejména vůči SSSR, je zásada, že pohyb směrem k normalizaci těchto vztahů musí sledovat cíl, dosáhnout politických a nakonec též strategických výhod. V americké administrativě také existuje přesvědčení, že rozvoj ekonomických vztahů napomáhá určitým způsobem i ke snížení mezinárodního napětí a umožňuje následně ovlivňovat politiku SSSR v krizových situacích "směrem k zmírnění" postojů socialistického tábora. Obchodní a ekonomické vztahy mají dle americké interpretace dále přispívat i k tzv.

posílení závislosti socialistických zemí na Západu a skýtat podmínky pro tlak na usměrňování jejich vnitropolitického vývoje i vzájemných vztahů.

Ekonomická politika USA k jednotlivým socialistickým zemím má být též přísně diferencovaná a odvislá od vývoje politických vztahů každé socialistické země k USA a Západu a jejich tzv. přístupu k problematice dodržování lidských práv. Americké postupy dle J. CARTERA a Zb. BRZEZINSKÉHO mají být úzce koordinovány s obdobnou politikou kapitalistických zemí.

V koncepcích Spojených států figurují i závěry, které upozorňují na tzv. nebezpečné momenty, které prý pramení z rozvoje hospodářských relací a mohou eventuálně při nedodržení "proporcí" v americké taktice poškozovat Spojené státy. Sem např. patří zásady, že export vyspělé techniky a technologie nemá napomáhat urychlenému růstu ekonomiky socialistických zemí, hlavně pak jejich zbrojní výroby. Obdobně se má postupovat v otázce úvěrů a dbát, aby byly vynakládány na projekty spíše nestrategického charakteru. Dle americké administrativy je rovněž zapotřebí zajistit, aby se Západ nestal závislým na surovinách vyvážených ze ZSS. Prodej obilí a dalších komodit má být prováděn jen v množství a v takových časových termínech, aby tzv. neumožňoval jejich reexport do dalších zemí, na kterých mají ZSS zájem.

Hlavním prostředkem, který má zajistit uvedené cíle, je citlivá regulace a kontrola ekonomických relací a jejich neustálé přizpůsobování americkým politickým a mocenským cílům. Potud jde o přístup Spojených států k jednání v Bělehradě, lze pro ekonomickou oblast očekávat, že budou v problematice druhého koše prosazovat požadavky na zlepšení činnosti amerických reprezentačních kanceláří, na větší a přímější přístup k informacím o ekonomickém rozvoji socialistických zemí a problematiku aktivizace obchodní činnosti v ZSS vůbec.

V popředí politiky USA k ZSS stojí v současné době vztahy k SSSR, zejména pak problematika SALT II.

C. VANCE na zpáteční cestě z Moskvy do USA hovořil o výsledcích jednání s představiteli Francie, Velké Británie a NSR. V rozhovorech prohlásil, že Spojené státy mají nyní tři až čtyřlétý technologický náskok v oblasti raketové techniky a výzbroje nad SSSR, a proto mají možnost nutit SSSR k snížení počtu odpařovacího zařízení balistických raket dohodnutého ve Vladivostoku. Sovětský svaz dle VANCEho též nebude schopen soutěžit se Spojenými státy ve zbrojení a proto po několika letech přistoupí na ústupky a přijme nakonec, byť v pozmeněné formě, americké koncepce a návrhy. V současné době je zapotřebí počítat, jak prohlásil VANCE, se zvýšením napětí ve vztazích Východ - Západ a se zablokováním jednání OSOV ze strany socialistických zemí. Na druhé straně, dle amerického hodnocení, Sovětský svaz má zájem o dovedení jednání SALT II. do konce, protože na něm závisí vývoj détente. Tohoto faktoru má Západ využívat ve své politice. Spojené státy dle VANCEho však budou zásadně odmítat diskuse o amerických základech v Evropě.

CARTERova administrativa se v současné době snaží posílit svou negociační pozici důrazem na vývoj, výzkum a výrobu a nasazování nových strategických zbraní. Zdůrazňuje se ochota urychlit výrobu a zavádění např. letadel B - 1, mezikontinentální rakety MX, variant tzv. okřídlené rakety, přezbrojování raket Minuteman novými hlavicemi atd. V plánech USA figuruje závěr snížit tzv. sovětský náskok v těžkých mobilních raketách. Tato politiku nátlaku a zastrašování podporuje americký kongres, který např. schválil další 3,8 miliard dolarů na rozvoj nových jaderných zbraní.

Přípravy USA na jednání VANCE-GERCHIKO v Ženevě byly opět nesené snahou získat jednostranné výhody nad SSSR. Avšak ve

srovnání s rozhovory v Moskvě se USA snažily aplikovat pružnější politiku, což se např. projevilo v limitované ochotě jednat na základě dohody ve Vladivostoku a částečně omezit další vývoj, umístění a dolet rakety Cruise výměnou za omezení výroby sovětského letadla Backfire a sovětských těžkých raket. Tento postup Spojených států je však napadán ze strany Pentagonu a jestřábů v Kongresu reprezentovaných senátorem H. JACKSONEM a členy senátního Výboru pro ozbrojené síly. Tlaky našly svůj odraz v dalším postupu CARTERovy administrativy, zejména pak v demagogických tvrzeních, že rozhovory SALT nemusí mít vůbec časové omezení a že Spojené státy mohou urychleně pokračovat ve výrobě letounu B - 1.

Při jednáních C. VANOSHO se s. GROTHYEM v Ženevě bylo dosaženo v porovnání s březnovým jednáním v Moskvě jistého sblížení pozic v některých otázkách. Vinou nekonstruktivní americké linie nedosáhlo se však významnějšího pokroku v meritu věci. Konkrétnějším výsledkem bylo stanovení rámce pro další jednání, která by se měla soustředit na uzavření smlouvy do r. 1985, založené na Vladivostocké dohodě s určitou redukcí stanovených stropů, na protokol (tříletý) ke smlouvě, které by omezovala Cruise a Backfire a prohlášení o obecných principech, které mají vést k eventuální dohodě SALT III., tj. k podstatnějšímu kvantitativnímu a zejména kvalitativnímu snížení úrovně jaderných zbraní a jejich nosičů.

Je zřejmé, že americká vláda nebude urychlovat jednání s SSSR a modifikovat pronikavěji svá stanoviska, která jsou brzdou pro uzavření smluv. USA vidí jednání o SALT jako dlouhodobou záležitost, v níž pro USA je hlavní, aby se začalo jednat o amerických návrzích a s nimi spojených koncepcích. Objevují se signály o plánech CARTERA termínovat např. jednání o SALT III. na období příštích prezidentských voleb v USA a vytloukat ze záležitosti vhodný politický kapitál. Na druhé straně americká vláda za pomoci sdělovacích prostředků demagogicky hlásá velký

zájem USA o uzavření dohod a je naznačováno, že určité výsledky lze např. očekávat i od eventuálního setkání J. CARTERA se s. BREŽNEVem. Spojené státy navíc veřejně dávají najevo, že průtahy v jednáních a možné neuzavření dohod bude zaviněno pouze "obstrukční politikou SSSR". Objevují se i kalkulace, které tvrdí, že vývoj dalších rozhovorů se SSSR směrem k modifikaci sovětských postojů může být ovlivněn i tzv. vnitřním bojem v sovětském vedení, který měl údajně vést k oslabení pozic zastánců tvrdého kurzu.

Obdobný přístup k dohodě SALT zaujal J. CARTER i po jednáních v Ženevě. Prohlašuje, že cílem USA je pouze zajistit oběma stranám paritu a stabilitu. Zb. BRZEZINSKI označuje za základní "problém brzdící jednání" politiku SSSR a údajnou orientaci Sovětského svazu na urychlené zbrojení a získání tzv. převahy nad USA. "Dohoda SALT II. by proto měla zajistit rovnováhu; když k tomu nedojde", je dle BRZEZINSKÉHO "třeba projednat záležitosti s americkou veřejností a Kongresem" - což znamená prakticky propagaci horečného zbrojení. Skutečný postoj americké vlády k jednání se ZSS o snížení mezinárodního napětí a odvrácení hrozby nukleární války lze dokumentovat opětným zaměřeným postojem J. CARTERA k návrhu socialistických zemí, aby státy, které podepsaly ZA ICBS, uzavřely dohodu, jíž by se zavázaly, že proti sobě nepoužijí jaderné zbraně jako první.

Pro politiku USA k ostatním evropským socialistickým zemím je charakteristické, že se v současné době snaží ovlivňovat politiku socialistických zemí zejména prostřednictvím ekonomických relací prokombinovaných s různými nátlakovými situacemi a některými vstřícnými iniciativami na poli kultury, vědy, techniky a dalších. V nich se odráží již poměrně reálně taktika diferencovaného přístupu a rozdílnosti v používání metod, prostředků a momentálních cílů.

Úroveň politických vztahů USA - ČSSR je v americké administrativě považována za jednu z nejnižších ze socialistických

zemí. Jejich rozvoj je jednoznačně brzděn postojem USA k řadě otevřených otázek a snahami o politiku vměšování do vnitřních záležitostí a organizováním štvavých kampaní. K tomu se připojují stálé obstrukce a úsilí dosáhnout zásadní revize již parafované majetkoprávní dohody z r. 1974, a to v neprospěch ČSSR. Náznaky z americké strany o možnosti eventuálního odstranění tzv. JACKSON-VANIKOVA dodatku k obchodnímu americkému zákonu z r. 1974 a eventuální perspektivní přiznání doložky nejvyšších výhod lze jednoznačně hodnotit jako pokus o vytváření nátlakových a ovlivňovacích situací, které mají za cíl dosáhnout změn v zásadové politice našeho státu po vnitropolitické i zahraničně politické linii. Stejná situace existuje rovněž kolem otázky čs. měnového zlata v USA.

Uvedený postup USA vůči ČSSR je pracovníky Stádepu zdůvodňován zejména tzv. nedodržováním lidských práv v ČSSR, politikou vůči "disidentům" a nepružným postojem našeho státu k řešení problémů vzájemných vztahů. Americká administrativa počítá s tím, že relace budou nadále spíše stagnovat.

Snahy americké vlády zneužívat ekonomických relací a určité politické aktivizace k ovlivňování politiky socialistických zemí, narušování integrity RVHP a vztahů mezi ESR se projevují konkrétně v americké politice k RSR a PLR.

Pokud jde o RSR do rámce uvedených plánů zapadá např. žádost J. CARTERA adresovaná dne 4. 6. 1977 Kongresu o 12 měsíců prodloužit doložku nejvyšších výhod pro RSR s platností od srpna t.r. Doložka bude zřejmě udělena i přesto, že rumunská emigrantská centra a řada kongresmanů rozpoutala kampaně, které poukazovaly na tzv. pokles emigrace z RSR a nedodržování lidských práv. Liberálnější postup USA vůči RSR v ekonomické a politické sféře je však různými kanály podmínován zdůrazňováním potřeby zajistit tzv. nezávislé postavení RSR a tomu odpovídající postoje.

Dochází k aktivizaci americké politiky k PLR, která se mimo jiné odráží ve vzrůstajícím počtu recipročních oficiálních návštěv představitelů politického, hospodářského a kulturního dění. Postup USA je však doprovázen i vysokým stupněm štvavých kampaní a ideodiverzní činností. Stoupl rovněž trend na širší a intenzivnější ovlivňování polské ekonomiky. V USA se také kalkuluje s možností prostřednictvím polského trhu pronikat na trhy dalších socialistických zemí.

Pružný přístup se Spojené státy snaží uplatňovat vůči MLR. Je prezentována ochota poskytovat z americké strany rozsáhlejší úvěry, prohlubovat kooperaci mezi maďarskými a americkými či západními podniky a vytvářet tak i přímo prostor pro lepší odbyt zboží MLR na kapitalistických trzích. USA také naznačují, že jsou ochotny v případě modifikace různých postojů MLR v politické oblasti vyřešit kompletně zbývající otevřené otázky. Záměrně, z iniciativy USA, stojí MLR vlastně mimo aktivní kampaně kolem tzv. porušování lidských práv v SSSR.

Zvláštní pozornost hodlají USA věnovat i NDR a spekulují s možností využívat údajného zvýšeného zájmu NDR o rozvoj obchodních styků se Západem a "perspektivního růstu vnitřního napětí v zemi" k vytváření prostorů pro širší ovlivňování politiky NDR a jeho postavení v rámci socialistického tábora.

Koncepce Spojených států na tzv. posilování nezávislé politiky socialistických zemí na SSSR se zřetelně odráží v americké politice k Jugoslávii. Tento účel také sledovala nedávná jednání amerického viceprezidenta MONDALEa v Bělehradě, která měla demonstrovat americký zájem a podporu USA současné i budoucí politiky neangažované Jugoslávie. MONDALE při jednáních se takticky vyhnul sporným otázkám, zejména pomínil tematiku tzv. dodržování lidských práv a prezentoval ochotu USA těsněji s Jugoslávií spolupracovat na ekonomickém poli a v dalších oblastech.

Z á v ě r y :

- Stanoviska a akce nové CARTEROvy administrativy ukazují, že postupuje v hlavních otázkách podle předem uvážených rámcových koncepcí. Jejich realizaci pokládá na dlouhodobou záležitost, již jsou podřízeny taktické postupy a nakonec i její změny v souvislosti s vývojem situace. Hlavním cílem pro CARTERA a jeho garnituru je prosadit, aby se v různých otázkách začalo jednat podle amerických návrhů nebo alespoň, aby se k nim přiblíželo, třeba částečně, ale s perspektivou, že podstata amerických návrhů bude v dalších etapách postupně prosazována. Za tímto účelem jsou vytvářeny různé nátlakové situace a vlivové prostředky, zejména v oblasti zbrojení.

- Předem bylo do americké politiky zakalkulováno zhoršení vztahů USA - SSSR a ZSS a připouští se "dočasný a omezený návrat k mírnému stupni studené války". Sílí americké tendence vést i globální nátlakovou politiku a soupeření se SSSR, počítá se s "neschopností" socialistického tábora čelit adekvátním způsobem této všezahrnující politice.

- Zneužívání problematiky lidských práv je dlouhodobým a jedním z hlavních faktorů zahraniční politiky a činnosti USA. Lze proto počítat, že CARTEROva administrativa nezmění svůj přístup ke zneužívání těchto otázek. Přes taktické výhrady většiny západoevropských vlád k agresivnosti amerického postupu v oblasti tzv. dodržování lidských práv je třeba konstatovat, že západoevropské vlády podstatu CARTEROvy koncepce přijaly a že ve svém postupu vůči ZSS v uvedené oblasti zaujaly negativnější linii.

- Bude se nadále prohlubovat diferencovaný přístup USA k jednotlivým socialistickým státům se snahou omezit a oslabit vztahy SSSR s jednotlivými ZSS, která je spojena s úsilím do-

sáhnout perspektivně podstatnějšího ovlivnění celkové politické orientace některých socialistických zemí. Dokazují to prohlášení CARTERA o "agresivnějším mírovém soutěžení" se SSSR ve všech důležitých oblastech světa a nakonec i použitá taktika vůči Kubě, Vietnamské socialistické republice apod. Změnou taktiky vůči těmto a dalším ZSS pomocí dílčích dohod o normalizaci, avšak bez revize základního amerického přístupu a cílů, hodlají si USA vytvořit širší prostor pro jejich ovlivňování a postupně tak realizovat vlastní záměry.

Pro uskutečnění hlavních cílů Spojených států vůči ZSS a jejich vlivu ve světě chtějí USA využít všech prostředků včetně obchodně-ekonomických vztahů.

- Potvrzuje se, že vzrostla váha vojenského faktoru a zbrojení v zahraniční politice USA, což nakonec potvrdilo i poslední zasedání Rady NATO a plánované zavádění nových druhů a systému zbraní v USA.